

Araştırma Makalesi

Mersin Univ Sağlık Bilim Derg 2023;16(2):170-179

doi:10.26559/mersinsbd.1174331

Üniversite öğrencilerinde üçüncü el sigara dumanı farkındalığının incelenmesi: Tanımlayıcı bir çalışma

 Emel Taşvuran Horata¹, Abdulkadir Ertürk², Umut Eraslan², Suat Erel²

¹Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi SBF Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Afyonkarahisar, Türkiye

²Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu, Denizli, Türkiye

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde üçüncü el sigara dumanı farkındalığının yaş, sigara içme adedi ve yılıyla ilişkisinin incelenmesi ve üçüncü el sigara dumanı farkındalığının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılmasıdır. **Yöntem:** Çalışmaya 18-25 yaş aralığında ön lisans ve lisans öğrencileri dahil edildi. Tüm katılımcıların yaş, cinsiyet, program (eğitim düzeyi), sigara içme durumu, kalınan yer, birlikte kalınan kişiler, birlikte kalınan kişilerin sigara içme durumu ve sigara karşıtı dernek üyeliği sorgulandı. Katılımcıların üçüncü el sigara dumanı farkındalığı, Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Ölçeği ile değerlendirildi. Yaş, bir günde sigara içme adedi ve sigara içme yılının üçüncü el sigara dumanı farkındalığı ile ilişkisi Spearman korelasyon analiziyle değerlendirildi. Bağımsız ikili ve çoklu grup karşılaştırmaları sırasıyla Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testi ile değerlendirildi. **Bulgular:** Toplam 462 (362 kadın, 100 erkek) katılımcı ile çalışma tamamlandı. Katılımcıların Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Ölçeği skoru ortalaması 32.76±10.57'dir. Üçüncü el sigara dumanı farkındalığının sigara içme adedi (p=0.024) ve yılı (p=0.013) ile negatif yönde bir ilişkisi vardı. Kadınların (p=0.014), lisans öğrencilerinin (p=0.023), sigara içmeyenlerin (p=0.009) ve sigara karşıtı bir derneğe üye olanların (p=0.027) üçüncü el sigara dumanı farkındalığı daha fazlaydı. **Sonuç:** Üniversite öğrencilerinde üçüncü el sigara dumanı farkındalığını artırmak için eğitim düzeyi, sigara içme durumu, dernek üyelikleri gibi müdahale edilebilir değişkenlere odaklanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sigara içme, sigara dumanı kirliliği, edilgen sigara içimi

Yazının geliş tarihi: 12.09.2022

Yazının kabul tarihi: 24.04.2023

Sorumlu yazar: Emel Taşvuran Horata, Adres: Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Zafer Sağlık Kampüsü, A Blok, 2078 Sokak No:3 Afyonkarahisar/Türkiye. Telefon: 0554 7759663, E-posta: ethorata@gmail.com

Examination of beliefs about thirdhand smoke in university students: A descriptive study

Abstract

Aim: This study is aimed to examine the relationship between third-hand smoke awareness and age, number, and year of smoking in university students and to compare third-hand smoke awareness in terms of various variables. **Method:** Associate and undergraduate students aged 18-25 were included in the study. All participants' age, gender, program (education level), smoking status, place of residence, cohabitants, smoking status, and anti-smoking association membership were questioned. The Beliefs about Thirdhand Smoke Scale assessed participants' beliefs about thirdhand smoke. The association of age, number of cigarettes per day, and year of smoking with beliefs about thirdhand smoke was assessed by Spearman correlation analysis. Independent paired and multiple group comparisons were evaluated with Mann-Whitney U test and Kruskal-Wallis test, respectively. **Results:** The study was completed with a total of 462 (362 female, 100 male) participants. The mean Beliefs about Thirdhand Smoke Scale score of the participants was 32.76 ± 10.57 . Beliefs about thirdhand smoke had a negative correlation with number of cigarettes ($p=0.024$) and year ($p=0.013$). Beliefs about thirdhand smoke were higher among women ($p=0.014$), associate degree students ($p=0.023$), non-smokers ($p=0.009$), and members of an anti-smoking association ($p=0.027$). **Conclusion:** In order to increase beliefs about thirdhand smoke among university students, intervening variables such as education level, smoking status, and association membership should be focused on.

Keywords: Smoking, tobacco smoke pollution, passive smoking

Giriş

Üniversiteye başlamak, birçok genç yetişkinin aile evinden ayrılmasıyla daha bağımsız yaşama geçiş yaptığı bir dönemdir. Bu kritik geçiş döneminde, öğrenciler ilk kez sigarayla tanışabilir veya sigara içmek gibi yeni sosyal deneyimlere başlamak için akran baskısı yaşayabilirler.¹ Ülkeler arasında sigara kullanma oranı değişmekle birlikte, üniversite öğrencilerinde sigara içme sıklığı %7.7 ile %48 arasında değişmektedir.^{2,3} Üniversite öğrencilerinin sıklıkla okul, yurt ve kafe/restoran gibi toplu yaşam alanlarında bulunması sigara kullanmayan öğrenciler de dahil olmak üzere, sigara maruziyetini artırmaktadır. Kaya ve Ergün'ün⁴ 2020 yılında yaptığı çalışmada sağlık bilimleri öğrencilerinin ikincil sigara maruziyetlerine en çok %52 oranında kafe/restoranda ve %27 oranında ise okulda maruz kaldıkları belirtilmiştir.

Sigara maruziyeti ile ilgili çalışmalar günümüzde hâlâ devam etmektedir. Son zamanlarda üstünde daha çok durulması gerektiği düşünülen üçüncü el sigara dumanı (ÜESD) maruziyeti tanımlanmıştır.⁵ "ÜESD, çoğunlukla sigara, pipo, puro veya kısa puro içilmesinden kaynaklanan yanmış tütünün

bir sonucudur".⁶ ÜESD kesinlikle duman olarak düşünülmemelidir çünkü ÜESD, sigara içtikten sonra yanmış tütün ürünlerinin yüzeylerde ve tozda kalması daha sonra ise oksidanlarla tepkimeye girerek ortama yayılmasıdır. Böylece ÜESD uzun süre ortamda bulunup tekrar tekrar solunmaktadır.⁷ Haftalar ve aylar geçse de içilen sigaranın zararlı partikülleri tezgâh, zemin, halı, giysi gibi evde bulunan eşyalara nüfuz edip kaldığı bildirilmiştir.⁸ Sigarada bağımlılığa neden olan nikotinin kalıntılarının, temizlense bile halı ve duvarlardan uzaklaştırılması neredeyse imkânsızdır. Bazı çalışmalarda ÜESD'nin 1.5 yıl gibi uzun bir süre kumaşlarda kalabildiği belirlenmiştir.⁹ İnsan hücreleri üzerinde yapılan bir çalışmada ÜESD maruziyetinin DNA'da önemli derecede hasara neden olduğu gösterilmiştir.¹⁰

ÜESD farkındalığı bireysel ve çevresel pek çok faktörden etkilenebilir. Shehap ve Ziyab¹¹ (2021) ÜESD'nin çocukların sağlığına zarar verdiği inancı ile evde ve arabada sigara içmeyi yasaklayan katı kuralların olmasıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca aynı çalışmada, sigara

içen ebeveynlerin ÜESD'nin zararlı olduğu inancına sahip olma olasılıklarının daha düşük olduğunu bildirmiştir. Sigara içme durumu, eğitim, cinsiyet ve yaş gibi faktörler pasif içiciliğin sağlığa zararları hakkındaki inanışlarında farklılığa neden olabileceği tespit edilmiştir.¹²

Üniversitedeki öğrencilerin sigara alışkanlıklarını kazanma nedenleri göz önünde bulundurulduğunda, kaldıkları yer, kaldıkları kişiler ve kaldıkları kişilerin sigara içme durumunun da ÜESD farkındalığını değiştirebileceği söylenebilir.³ Ayrıca, Haardörfer ve ark.¹³ (2017), evde sigara içme davranışlarının ve sigara içmeme politikalarının ÜESD inançları ile arasında ilişki olabileceğini açıklamış ve Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Ölçeği'ni geliştirmiştir. ÜESD hakkındaki farkındalık ve tutumlar henüz olgunlaşmamıştır.⁵ Sigara içme ve sigara maruziyeti riski yüksek, toplumun büyük bir kısmını oluşturan ve geleceğe yön verecek bir popülasyon olan üniversite öğrencilerinde, ÜESD'nin zararlarına ilişkin inançları geliştirmek, ÜESD'nin riskleri hakkında onları bilgilendirmek ve farkındalığı artırmak, ÜESD'ye karşı toplumsal bilinci geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Üniversite öğrencilerinde ÜESD farkındalığını incelemek, ÜESD farkındalığını geliştirmeye yol açabilir. Türkiye'de üniversite öğrencilerinin ÜESD farkındalığını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde ÜESD farkındalığının yaş, sigara içme adedi ve yılıyla ilişkisinin incelenmesi ve ÜESD farkındalığının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılmasıdır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Tipi ve Etik

Üniversitede öğrenim gören ve araştırmaya katılmak isteyen öğrencilerde ÜESD farkındalığına yönelik tanımlayıcı bir çalışma yürütüldü. Bu çalışma için etik onam, Pamukkale Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından verildi (Tarih:30.11.2021, Sayı:21). Araştırma verileri, çevrimiçi anket doldurma

yöntemiyle elde edildi. Çalışma, Helsinki Deklerasyonu Prensipleri'ne uygun olarak yürütüldü.

Veri toplama Yöntemi ve Örneklem

18-25 yaş arası Türkiye'de ön lisans veya lisans öğrenimi gören üniversite öğrencileri kolayda örneklem yöntemiyle çalışmaya dahil edildi. Araştırmaların yapıldığı üniversiteler rastgele örneklem seçimi tekniğiyle seçilmiştir. Sosyal medya ve üniversite öğrenci toplulukları aracılığıyla araştırmanın duyurusu yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilere web2 araçları kullanılarak oluşturulan anket linki whatsapp uygulamasıyla gönderildi. Öğrencilerin tamamı, ekranda anket sorularını görmeden önce, çalışmanın amacı, yöntemi ve ÜESD konusunda bilgilendirildi. Çevrimiçi olarak hazırlanan bilgilendirilmiş onam formu onaylandıktan sonra sorular sistemden otomatik olarak ekrana yansıdı.

Bu çalışmada "sigara içme durumu" değişkeni esas alınarak GPower 3.1.9.7 programı ile post hoc güç analizi yapıldı. Referans çalışmadan elde edilen etki büyüklüğü $d=0,34$ olarak kabul edilen post hoc güç analizi sonucunda araştırmanın gerçek gücü %5 anlamlılık düzeyinde 0,94 olarak hesaplandı.¹⁴

Katılımcılar için *dahil edilme kriterleri*; 18-25 yaş aralığında olmak, Türkiye'de bir üniversitede ön lisans veya lisans öğrenimi görmek ve anket sorularını okuyup anlayacak düzeyde Türkçe bilmektir. Anket sorularını tamamlamayan katılımcılar çalışmadan çıkarıldı.

Veri toplama Araçları

Çalışma kapsamında literatürden elde edilen bilgiler ışığında katılımcı bilgi formu oluşturuldu¹⁵. Katılımcıların ÜESD farkındalığı, Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Ölçeği ile değerlendirildi.

Katılımcı Bilgi Formu: Katılımcı bilgi formu toplamda 21 sorudan oluşturuldu. Katılımcının yaşı, cinsiyeti, öğrenim gördüğü program gibi demografik verileri, sigara içme durumu, kalınan yer (ev, yurt), birlikte kalınan kişiler (aile, arkadaş, yalnız), ebeveynlerinin ve birlikte kaldığı kişilerin sigara içme durumu ve sigara karşıtı

herhangi bir dernek, organizasyon ya da kuruluşa üyeliği sorgulandı.

Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Ölçeği: Haardörfer ve arkadaşları tarafından 2017 yılında geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Önal ve ark.¹⁶ tarafından yapılmıştır, toplamda 9 madde ve 2 alt boyuttan (sağlık etkileri ve çevrede kalıcılık) oluşmaktadır. Önal ve arkadaşlarının¹⁶ çalışmasında yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre sağlık etkileri alt boyutundaki maddelerin döndürülmüş madde yükleri 0.537-0.698; çevrede kalıcılık alt boyutundaki maddelerin döndürülmüş madde yükleri 0.512-0.829 arasında değişmektedir. Aynı çalışmadaki doğrulayıcı faktör analizi model uyum indeksleri: Yaklaşık Hata Kareler Ortalamasının Karekökü 0.080, Standartlaştırılmış Artık Kareler Ortalamasının Karekökü 0.058, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi 0.918, Uyum İyiliği İndeksi 0.948 ve Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi 0.907 olarak bulunmuştur. 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçekten toplamda 9-45 puan alınabilmektedir. Ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Toplam puanın yüksek olması ÜESD farkındalığının yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.712'dir.¹⁶ Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.968 olarak hesaplandı.

İstatistiksel Analiz

Araştırma verileri SPSS 26 paket programıyla analiz edildi. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testiyle değerlendirildi. Kolmogorov Smirnov testi sonucunda verilerin normal dağılıma uymadığı görüldü. Kategorik veriler, sayı ve yüzde şeklinde ve sürekli veriler ortalama, standart sapma ve minimum-maksimum değerleriyle birlikte verildi. Sürekli değişkenlerin (bir günde sigara içme adedi ve sigara içme yılı) ÜESD farkındalığı ile ilişkisi Spearman korelasyon analiziyle değerlendirildi. Kategorik değişkenlerin (cinsiyet, program, sigara içme durumu, birlikte kaldığı kişilerin sigara içme

durumu, dernek üyeliği) ÜESD farkındalığı açısından bağımsız ikili ve çoklu grup karşılaştırmaları sırasıyla Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testi kullanılarak değerlendirildi. $p < 0.05$ anlamlılık düzeyi olarak kabul edildi.

Bulgular

Anket, Türkiye genelindeki 25 üniversiteden 593 bireye ulaştırıldı. Toplamda 497 birey çalışmaya katılmayı kabul etti. 18-25 yaş aralığında olma dahil edilme kriterini karşılamayan ($n=29$) ve anketi tamamlamayan ($n=6$) 35 birey çalışmadan çıkarıldı. Çalışma toplam 462 (362 kadın, 100 erkek) katılımcıyla tamamlandı.

Katılımcıların yaş ortalaması 20.72 ± 1.55 yıl ve Üçüncü El Sigara Dumanı Hakkında Farkındalık Ölçeği puanı ortalaması 32.76 ± 10.57 'dir. Katılımcıların %26'sı sigara kullandığını belirtti. Bir günde sigara içme adedi ortalama 2.63 ± 6.15 'ti ve ortalama sigara içilen yıl 1.05 ± 2.19 'ti. Katılımcıların yalnızca %3.2'sinin sigara karşıtı dernek vb. üyeliği bulunmaktaydı.

Katılımcıların özellikleri Tablo 1'de sunulmaktadır (Tablo 1).

ÜESD farkındalığının sigara içme adedi ($p=0.024$) ve yılı ($p=0.013$) ile negatif yönde ve zayıf bir ilişkisi vardı (Tablo 2). Yaş değişkeni ile ÜESD farkındalığı arasında herhangi bir ilişki yoktu ($p > 0.05$).

Kadınların erkeklere göre ($p=0.014$) ve lisans öğrencilerinin ön lisans öğrencilerine göre ($p=0.023$), sigara içmeyenlerin içenlere göre ($p=0.009$) ve sigara karşıtı bir derneğe üye olanların üye olmayanlara göre ($p=0.027$) ÜESD farkındalığı daha fazlaydı (Tablo 3). Ebeveynlerin sigara içme durumu, birlikte kalınan kişiler ve birlikte kalınan kişilerin sigara içme durumuna göre ÜESD farkındalığı değişmedi ($p > 0.05$).

Tablo 1. Katılımcıların özellikleri

Değişkenler	
Yaş, yıl, ortalama±SD, (min-maks)	20.72±1.55 (18.0-25.0)
Cinsiyet, n(%)	
Kadın	362 (78.4)
Erkek	100 (21.6)
Üniversite, n(%)	
Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi	154 (33.3)
Gümüşhane Üniversitesi	165 (35.7)
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	32 (6.9)
Pamukkale Üniversitesi	40 (8.7)
Diğer üniversiteler	71 (15.4)
Program, n(%)	
Önlisans	259 (56.1)
Lisans	203 (43.9)
Sigara içme durumu	
Evet	120 (26.0)
Hayır	342 (74.0)
Bir günde sigara içme adedi, ortalama±SD, (min-maks)	2.63±6.15 (0.0-40.0)
Sigara içme yılı, ortalama±SD, (min-maks)	1.05±2.19 (0.0-12.0)
Ebeveynlerin sigara içme durumu, n(%)	
Evet	239 (51.7)
Hayır	223 (48.3)
Kalınan yer, n(%)	
Ev	183 (39.6)
Yurt	279 (60.4)
Birlikte kalınan kişiler, n(%)	
Yalnız	21 (4.5)
Aile	123 (26.6)
Arkadaş	318 (68.8)
Birlikte kalınan kişilerin sigara içme durumu, n(%)	
Evet	225 (48.7)
Hayır	216 (46.8)
Yalnız yaşıyor	21 (4.5)
Sigara karşıtı dernek vb. üyeliği, n(%)	
Evet	15 (3.2)
Hayır	447 (96.8)

n(%)=sayı (yüzde); SD=standart sapma; min=minimum; maks=maksimum

Tablo 2. Yaş, bir günde sigara içme adedi ve sigara içme yılının üçüncü el sigara dumanı farkındalığı ile ilişkisi

Değişkenler	r	p
Yaş	0.001	0.977
Bir günde sigara içme adedi	-0.105	0.024*
Sigara içme yılı	-0.116	0.013*

*p<0.05

Tablo 3. Değişkenlere göre üçüncü el sigara dumanı farkındalığının karşılaştırılması

Değişkenler	n (%)	U	p
Cinsiyet			
Kadın (362)	36.00 (11.00)	15204.500	0.014*
Erkek (100)	34.00 (12.50)		
Program			
Önlisans (259)	34.00 (17.00)	23049.500	0.023*
Lisans (203)	36.00 (9.00)		
Sigara içme durumu			
Evet (120)	33.00 (12.00)	17243.500	0.009*
Hayır (342)	36.00 (11.00)		
Ebeveynlerin sigara içme durumu			
Evet (239)	35.00 (15.00)	26599.500	0.973
Hayır (223)	35.00 (10.00)		
Kalınan yer			
Ev (183)	36.00 (12.00)	24690.500	0.549
Yurt (279)	35.00 (12.00)		
Birlikte kalınan kişilerin sigara içme durumu			
Evet (225)	34.00 (14.00)	22096.500	0.099
Hayır (216)	36.00 (10.75)		
Sigara karşıtı dernek vb. üyeliği			
Evet (15)	33.00 (27.00)	2230.000	0.027*
Hayır (447)	35.00 (11.00)		
Değişkenler	n (%)	Chi-Square	p
Birlikte kalınan kişiler			
Yalnız (21)	36.00 (11.00)	1.096	0.578
Aile (123)	36.00 (12.00)		
Arkadaş (318)	35.00 (10.00)		

*p<0.05; n(%)=sayı(yüzde)

Tartışma

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde ÜESD farkındalığının yaş, sigara içme adedi ve yılıyla ilişkisinin incelendi ve ÜESD farkındalığı cinsiyet, eğitim düzeyi, sigara içme durumu, ebeveynlerin sigara içme durumu, kalınan yer, birlikte kalınan kişilerin sigara içme durumu, sigara karşıtı dernek vb. üyeliği açısından karşılaştırıldı. Çalışmanın sonucunda ÜESD farkındalığının sigara içme adedi ve yılıyla ilişkili olduğu; ayrıca kadın olan, lisans eğitimi alan, sigara içmeyen ve sigara karşıtı dernek vb. üyeliği olan üniversite öğrencilerinin ÜESD farkındalığının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldı.

Çalışmada, sigara içme oranı %26'ydı ve üniversite öğrencilerinin ÜESD farkındalığının, anketten alınabilecek toplam puanlar (9-45) dikkate alındığında (32.76) iyi düzeyde olduğu düşünüldü. Elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin ÜESD farkındalığının iyi düzeyde olması, seçilen örnekleme sigara içenlerin oranının düşük olmasını açıklayabilir. Ayrıca, Türkiye'de tütün karşıtı uygulanan eğitim programları ve sağlık politikalarının, farkındalık düzeyini artırmış olabileceğine inanıyoruz. Yakın zamana kadar dünyanın en büyük tütün üreticisi ülkelerinden biri olan Türkiye, kısa sürede tütün kontrolünde önemli ilerlemeler kaydetti. 2004 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesini onayladı.¹⁷ 2008 yılında Avrupa'da kapsamlı bir sigara yasağı getiren üçüncü ülke oldu ve 2013'te tüm DSÖ Tütün Salgını Kontrol Etmeye Yönelik Politika Paketi'ni uygulayan dünyada tek ülke olmayı başardı. Buna rağmen 2008 ve 2019 yılları arasında 15-24 yaş arasında tütün kullanım prevalansı %25.3'ten %22.8'e geriledi.^{18,19} Bu oran, DSÖ'nün 2000-2020 yılları arasında Avrupa'daki 15-24 yaş arası gençler için hazırladığı raporda belirtilen sigara kullanımından (%22.6-15.5) oldukça yüksektir.²⁰

ÜESD ve pasif içiciliğe maruz kalma, en çok bebekler ve küçük çocuklar olmak üzere tüm yaş gruplarında sağlığı olumsuz etkilemektedir.⁹ Buna rağmen genç yetişkinler genel olarak kendilerini enerjik

ve sağlıklı olarak tanımladıkları için ÜESD'yi, sağlık için bir risk faktörü olarak görmeyebilir. Tam tersine, son zamanlarda veya dönemsel olarak sigaranın sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini yansıtan reklam kampanyalarının artması gençlerdeki ÜESD farkındalığında artışa da sebep olabilir. Nesilden nesile çeşitli yaş gruplarında, sigara kullanma ve ÜESD hakkındaki inançlar farklılık gösterebilir. Amerika'da 1355 ebeveynin ÜESD farkındalığını değerlendiren çalışmadan elde edilen veriler, bu çalışmanın sonuçlarıyla uyumluydu.²¹ Ancak literatürde yaş değişkenine göre pasif sigara içicilik ve ÜESD farkındalığının değiştiğini gösteren çalışmalar da vardır. Bu çalışmaların sonuçları birbirinden farklılık göstermektedir. Şangay'da ilkökul çocuklarının aileleri arasında ÜESD inançları ve davranışlarının incelendiği bir çalışmada genç bireylerin ÜESD farkındalığı daha yüksek bulunurken¹⁴, Türkiye'de gerçekleştirilen bir çalışmada ise 40 yaş üstü bireylerin, daha genç bireylere göre ikinci el sigara dumanı farkındalığının daha yüksek olduğu ifade edildi.¹² Bu çalışmanın sonuçları, seçilen örneklemin yaş aralığının dar olmasından da etkilenmiş olabilir.

Bugüne kadar sadece birkaç çalışma ÜESD ile ilgili inançları incelemiştir ve bu çalışmalar öncelikle genel popülasyondan yetişkinlere ve küçük çocukları olan ebeveynlere odaklanmıştır.^{11,14} Tüm bu çalışmalarda, ebeveynlerin ÜESD'nin çocuklar ve bebekler için zararlı olduğuna inandığını, ancak babaların bu inancı destekleme olasılığının daha düşük olduğunu göstermiştir. Ayrıca çalışmalarda, kadınların ÜESD'nin sağlık üzerindeki etkilerine ve çevrede kalıcılığına inanma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.^{11,14} Sağlık çalışanları arasındaki ÜESD inanç ve davranışlarını araştıran diğer bir çalışmada, erkeklerin ÜESD 'nin kadınlara göre zararlı olduğuna inanma olasılıklarının daha düşük olduğu gösterilmiştir. Ayrıca çalışmada, erkeklerin sigara içme oranının daha yüksek olduğu ve sigarayı bırakma konusunda kadınlara göre daha isteksiz oldukları da vurgulanmaktadır.¹⁵ Bu çalışmada da literatürdeki çalışmalara benzer şekilde

kadın katılımcıların, ÜESD farkındalığının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldı.

Sağlığın neredeyse her boyutunda, daha fazla eğitime sahip olanlar daha sağlıklı davranışlar benimser ve daha uzun yaşar.²² Sigara, yüksek eğitim alanlara kıyasla daha az eğitim alanlarda daha yaygın olduğu için sağlıktaki eşitsizlikler üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.²³ Çünkü daha az eğitim alan kişilerin, sigara içme ve sağlık üzerindeki etkileri hakkında bilgi edinme fırsatına sahip olma olasılığı, yüksek eğitim alan kişilere göre daha düşüktür.²² Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar da, öngörülen şekilde lisans öğrencilerinin ön lisans öğrencilerine göre ÜESD'nin sağlığa zararlı etkilerinin olduğuna dair farkındalıklarının daha yüksek olduğunu gösterdi. Yetişkin popülasyonda ÜESD farkındalık düzeyini inceleyen birçok çalışma yüksek eğitim düzeyinin ÜESD farkındalığını artırdığını vurguladı.^{11,14}

Yetişkinlerin çoğu, görünür pasif içiciliğin (ikinci el sigara dumanı maruziyeti) sağlığa zararlı olduğunun farkındadır ve bazı sigara içenler, sigara içmeyenleri bu yaygın olarak bilinen zarardan korumak için önlemler alır.²⁴ Oldukça değişken etkililiğe sahip bu önlemler, pencereleri açmayı, diğer odalarda sigara içmeyi, havalandırma sistemlerini çalıştırmayı veya sigaranın başkaları üzerindeki zararlı etkilerini azaltmak için dumanın dağılmasını beklemeyi içerir.²⁵ Sigara içen kişiler, bu önlemleri alsa bile ÜESD çok yeni bir konudur, olumsuz etkileri gözle görülemez⁵ ve sigara söndürüldükten birkaç dakika sonra açık olan kapı ve pencereye rağmen sigara içen kişinin giysilerinden sigara içmeyen kişiler için bir maruziyet oluşturabilir.⁷ Literatürde sigara içenlerin ÜESD farkındalığının sigara içmeyenlere göre daha az olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur.^{11,21} Ebeveynlerin ÜESD farkındalığı ve evde sigara içme kurallarına yönelik tutumlarını araştıran bir çalışmada, hiç sigara içmeyen ebeveynlerin sigara içenlere göre ÜESD'nin zararları yönünde daha ısrarlı ve güçlü inanışları olduğunu ve farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir.¹¹ Başka bir çalışmada günde 10 adetten fazla sigara içenlerin içmeyenlere göre ÜESD farkındalığının daha

az olduğunu vurgulanmıştır.²¹ Bu çalışmada da benzer şekilde, sigara içenlerde ÜESD farkındalığı daha düşük bulundu. Ayrıca günlük sigara içme miktarı ve sigara içme yılının, ÜESD farkındalığıyla negatif bir ilişkisi olduğu sonucuna ulaşıldı. Başka bir çalışma ise, sigara içme durumunun, ÜESD farkındalık düzeyini değiştirmedini belirtmiştir.¹⁴

Bu çalışmada, ebeveynlerin sigara içme durumu, kalınan yer, birlikte kalınan kişiler ve birlikte kalınan kişilerin sigara içme durumuna göre ÜESD farkındalığı değişmedi. ÜESD farkındalığı açısından bu faktörlerin değerlendirilmesi konusunda literatürde karşılaştırma yapacak bilgiye ulaşmak oldukça kısıtlı ve zordu. Ancak 2020 yılında üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada kalınan yerlerin sigara dumanı maruziyetini etkileyebileceği belirtildi.⁴

Toplumsal gruplarda gönüllü olmak veya onlara üye olmak, gençlere olgunluk ve sorumluluk duygusu kazandırmaktadır. Bu nedenle toplumsal faaliyet gösteren dernek, organizasyon ya da kuruluşa üye olmak, sağlıklı olma davranışlarını teşvik edebilir ve sosyal kontrol ve katılım aracılığıyla riskli madde kullanımına karşı doğrudan koruma sağlayabilir.²⁶ Bu çalışmaya göre sigara karşıtı dernek vb. kuruluşlara üye olanların, ÜESD farkındalık düzeyi en daha yüksekti. Yazarlara göre bunun iki farklı nedeni vardır: Birincisi bireyin sigara karşıtı bir derneğe üye olabilmesi için zaten sigaranın sağlık üzerindeki olumsuz etkileri ile ilgili belirli bir farkındalık düzeyinin olması gerekir. İkincisi grup-birey etkileşimi bireyde var olan farkındalık düzeyini geliştirmiş olabilir. Literatürde konuyla ilgili başka herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Sonuç

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin ÜESD farkındalık düzeyi, ilişkili olduğu değişkenler ve bazı değişkenlere göre farkındalık düzeyi değişimleri hakkında yeni bilgiler sunmaktadır. Sonuç olarak, çalışmada cinsiyet, eğitim düzeyi, sigara içme durumu, birlikte kalınan kişilerin sigara içme durumu ve sigara karşıtı dernek vb.

üyeliğine göre ÜESD farkındalığı değişmektedir. Ayrıca ÜESD farkındalığının sigara içilen yıl ve günde içilen sigara miktarı ile ilişkisi vardır. Üniversite öğrencilerinde ÜESD farkındalığını artırmak için yazarların önerisi, eğitim düzeyi, sigara içme durumu, dernek üyelikleri gibi müdahale edilebilir değişkenlere odaklanılmasıdır.

Çalışmanın kısıtlılıkları: Bu çalışmanın bazı sınırlamaları vardı. Rastgele olmayan, kolayda örneklem yönteminin kullanılması ve anketin çevrimiçi yöntemle uygulanması araştırmada katılımcıların seçiminde yanlılığa yol açmış olabilir. Diğer yandan ÜESD farkındalığı psikososyal faktörler ve gelir düzeyi vb. pek çok faktörden etkilenebilir. Bu nedenle ÜESD farkındalığı ile ilgili ileride yapılacak çalışmalarda, olası bağımsız değişkenlerin daha kapsamlı bir şekilde ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yazar katkısı: Tasarım/Planlama: ETH, UE, SE, Verilerin Toplanması: ETH, AE, UE, Verilerin Analizi: ETH, Makale Taslağının Oluşturulması: ETH, AE, SE.

Çıkar çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Mali destek: Çalışma için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Kaynaklar

1. Al Omari O, Abu Sharour L, Heslop K, et al. Knowledge, attitudes, prevalence and associated factors of cigarette smoking among university students: a cross sectional study. *J. Community Health* 2021; 46(3): 450-456.
2. Nasser AM, Geng Y, Al-Wesabi SA. The prevalence of smoking (cigarette and waterpipe) among university students in some Arab countries: a systematic review. *APJCP* 2020; 21(3): 583-591.
3. Arslan YT, Pirinççi S, Okyay P, Döğer FK. Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinde sigara kullanımı ve ilişkili faktörler. *Meandros Med. Dental J* 2016; 17: 146-152.
4. Kaya M, Ergün A. Sağlık bilimleri öğrencilerinin sigara içme durumu, etkileyen faktörler ve ikincil sigara dumanı ile ilgili farkındalık düzeyleri. *JAREN* 2020; 6(3): 416-425.
5. Acuff L, Fristoe K, Hamblen J, Smith M, Chen J. Third-hand smoke: old smoke, new concerns. *J. Community Health* 2016; 41(3): 680-687.
6. Drehmer JE, Walters BH, Nabi-Burza E, Winickoff JP. Guidance for the clinical management of thirdhand smoke exposure in the child health care setting. *JCOM* 2017; 24(12): 551-559.
7. Jacob III P, Benowitz NL, Destailats H, et al. Thirdhand smoke: new evidence, challenges, and future directions. *Chem. Res. Toxicol.* 2017; 30(1): 270-294.
8. Matt GE, Quintana PJ, Zakarian JM, et al. When smokers move out and non-smokers move in: residential thirdhand smoke pollution and exposure. *Tob. Control.* 2011; 20(1): e1.
9. Bahl V, Jacob III P, Havel C, Schick SF, Talbot P. Thirdhand cigarette smoke: factors affecting exposure and remediation. *PloS One* 2014; 9(10): e108258.
10. Pozuelos GL, Kagda MS, Schick S, Girke T, Volz DC, Talbot P. Experimental Acute Exposure to Thirdhand Smoke and Changes in the Human Nasal Epithelial Transcriptome: A Randomized Clinical Trial. *JAMA network open* 2019; 2(6): e196362-e.
11. Shehab K, Ziyab AH. Beliefs of parents in Kuwait about thirdhand smoke and its relation to home smoking rules: A cross-sectional study. *Tob. Induc. Dis.* 2021; 19:66.
12. Argüder E, Abuzaina O, Bakır H, Karalezli A, Hasanoglu HC. Hasta ve Yakınlarının Pasif Sigara İçiminin Oluşturduğu Sağlık Sorunları Hakkındaki Farkındalığı. *Ank. Med. J.* 2019; 19(2): 213-225.
13. Haardörfer R, Berg CJ, Escoffery C, Bundy ŁT, Hovell M, Kegler MC. Development of a scale assessing Beliefs

- About ThirdHand Smoke (BATHS). *Tob. Induc. Dis.* 2017; 15: 4.
14. Xie Z, Chen M, Fu Z, et al. Thirdhand smoke beliefs and behaviors among families of primary school children in Shanghai. *Tob. Induc. Dis.* 2021; 19: 1-10.
15. Darlow SD, Heckman CJ, Munshi T, Collins BN. Thirdhand smoke beliefs and behaviors among healthcare professionals. *Psychol. Health Med.* 2017; 22(4): 415-424.
16. Önal Ö, Evcil FY, Eroğlu HN, Kişioğlu A. Üçüncü el sigara dumanı hakkında farkındalık ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 2021; 28(3): 499-506.
17. Bilir N, Çakır B, Dağlı E, Ergüder T, Önder Z. Tobacco control in Turkey. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/345413/9789289041829-eng.pdf?sequence=1>. Aralık 2009'da basıldı. 1 Ağustos 2022'de erişildi.
18. Saraçoğlu S, Öztürk F. Türkiye'de tütün kontrol politikaları ve tütün tüketimi üzerine bir değerlendirme. *Politik Ekonomik Kuram.* 2020; 4: 20-44.
19. T. C. Sağlık Bakanlığı. Sağlık istatistikleri yılı. <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/43399,siy2020-tur-26052022pdf.pdf?0>. 2022 yılında basıldı. 19 Kasım 2022'de erişildi.
20. World Health Organization. WHO global report on trends in prevalence of tobacco smoking 2000-2025. <https://www.who.int/publications/i/item/who-global-report-on-trends-in-prevalence-of-tobacco-use-2000-2025-third-edition>. Aralık 2019'da basıldı. 27 Temmuz 2022'de erişildi.
21. Drehmer JE, Ossip DJ, Nabi-Burza E, et al. Thirdhand smoke beliefs of parents. *Pediatrics.* 2014; 133(4): e850-e6.
22. Maralani V. Understanding the links between education and smoking. *Soc. Sci. Res.* 2014; 48: 20-34.
23. Ruokolainen O, Heloma A, Jousilahti P, et al. Thirty-eight-year trends of educational differences in smoking in Finland. *Int. J. Public Health* 2019; 64(6): 853-860.
24. Arcury TA, Trejo G, Moore D, et al. "It's Worse to Breathe It Than to Smoke It": Secondhand Smoke Beliefs in a Group of Mexican and Central American Immigrants in the United States. *IJERPH* 2020; 17(22): 8630.
25. Dede C, Çınar N. Çevresel sigara dumanı ve çocuk sağlığı. *Duzce Med. J.* 2016; 18(2): 69-72.
26. Pavlova MK, Lühr M, Luhmann M. Does participation in voluntary organizations protect against risky alcohol and tobacco use? Findings from the UK panel data. *Prev. Med. Rep.* 2019; 14: 100885.